

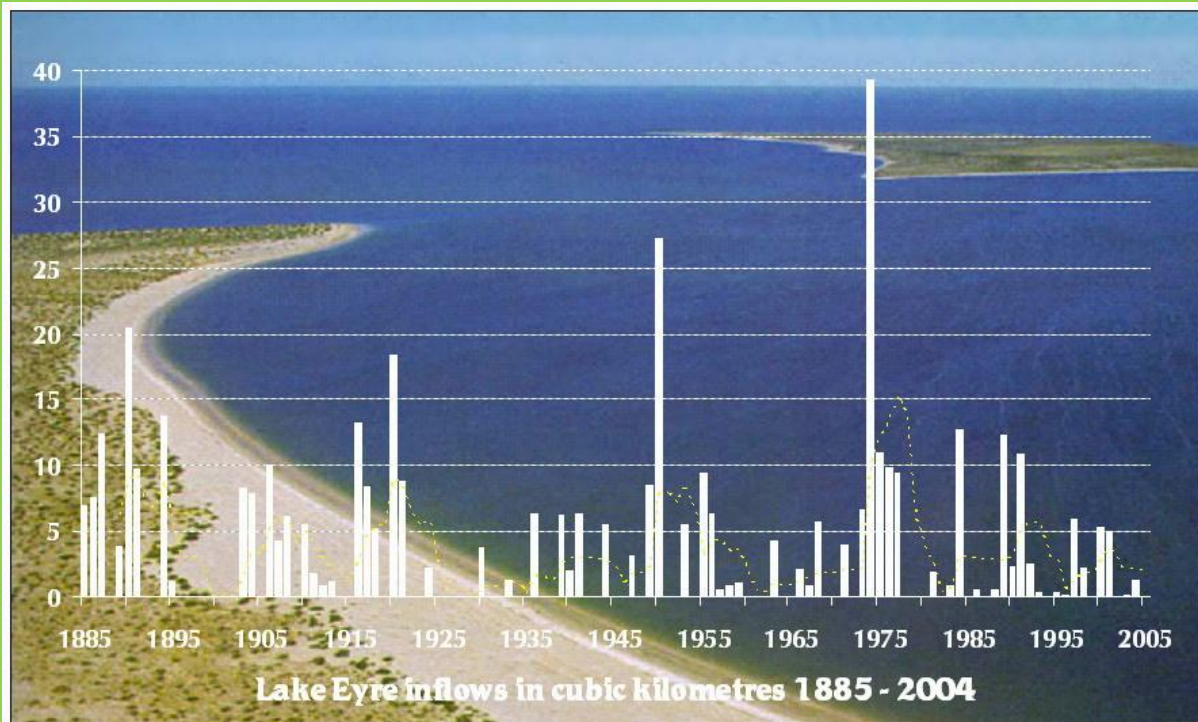
Eyreovo jezero:
jezero – nejezero, v poušti – nepoušti

V r. 1818 se konečně Evropanům podařilo překročit hustě zarostlé a skalnaté Velké předělové pohoří. Tato první cesta je spojena s průzkumníkem Oxlym, který se dostal až do polopouštních oblastí na středním toku Darlingu. V r. 1826 se podařilo překročit Modré hory do povodí Murray. V letech 1840 – 41 došel další průzkumník Eyre od jihu až k dnešnímu Eyreovu jezeru a prozkoumal okolí. A kolonisté začali mít obavy – podle průzkumů pobřeží z lodí za poslední dvě staletí, a teď i z průzkumu vnitrozemí, se začalo zdát, že se ocitli na kontinentě pouští a polopouští, kde jen na jihozápadním, jihovýchodním a severovýchodním pobřeží se dalo zemědělsky hospodařit. Dnes asi lze těžko zjistit, kde se ta fáma zrodila, ale mezi kolonisty se začalo mluvit o tom, že uprostřed kontinentu leží velké jezero a okolo úrodná zem. Mohlo to být přání tehdejších guvernérů, kteří chtěli podpořit objevování vnitrozemí kontinentu, mohla to být bůhví jak zamýšlená a pochopená informace od domorodců, možná obojí. Každopádně další objevitelské úsilí ve vnitrozemí Austrálie bylo vedeno snahou nalézt toto jezero. Kde bylo velké jezero, musely být i velké řeky a tedy i možnost zemědělsky hospodařit, lovit ryby, lovit zvěř..... Výprav bylo podniknuto hodně. Ale po té co J. a A. Forrestové v r. 1874 přešli Austrálii od západního pobřeží cestou jižně od pohoří dnes nazývaným Musgravovým a kolem západního břehu Eyreova jezera do Specerova zálivu, vyjevila se nepřijemná pravda naplno: hledané jezero neexistuje, ve vnitrozemí pro to ani nejsou podmínky, všude jsou polopouště, v lepším případě savany, stále řeky nejsou a nemohou být ...

Přesto idea o vnitrozemském jezeru nebyla úplně špatná, jenom lidé a zvláště Evropané přišli příliš pozdě. Dnešní středovýchodní Austrálii zabíralo ve střední juře (před cca 150 mil. lety) rozlehlé jezero Wallon. V pozdní křídě (před 85 – 75 mil. lety) se zmenšilo na plochu asi 500 000 km² - a dostalo novodobý název Lake Winton. Ve starším miocénu (před 21 mil. lety) byla pánev zanesena tak, že jezero mělo už přibližně dnešní polohu a rozlohu. Ve starších čtvrtohorách (pleistocénu), před 2 500 000 – 10 000 lety, zde bylo v glaciálech podstatně větší jezero než dnes, nyní dostalo název Lake Dieri. To však prodělávalo prudké změny v souladu se změnami klimatu v pleistocénu, také občas vysychalo. Poslední perioda stálého plnění byla v období 45 000 – 25 000 let před přítomností. To už Aboriginci v Austrálii žili a v jejich ústních tradicích mohla informace o velkém jezeru přežít. Po té následovala fáze zmenšování jezera, tvorby dun a vysychání. To došlo do přibližně dnešního stavu asi před 5 000 lety. Doba od osídlení Evropany patří k nejsušším v historii jezera. Z holocénu jsou totiž známy pláže jezera 0,7 m, 1,6 m a 2,8 m nad hladinou jezera dosaženou při jeho naplnění v r. 1974.

Když v l. 1840 – 41 Eyre tuto slanou pánev zkoumal, byla zcela suchá. Vznikl tedy názor, že jde o stále vyschlé jezero, ve kterém voda nikdy není – a tak bylo odepsáno a celá oblast zůstala prakticky neosídlená. První informace o plnění jezera přišla v r. 1869 a pak až 1922 (!), ale tyto informace byly oficiálními místy pokládány za omyl, za fáta morgánu. Přesto v r. 1929 proběhl v okolí jezera první odborný průzkum, ovšem se závěrem, že jde o permanentně vyschlé jezero. První spolehlivé zprávy o plnění jezera pocházejí až z přelomu let 1949/50 (!). Tedy z doby, kdy už dávno nad Austrálií křižovala dopravní a vojenská letadla. Zaráží to, ale dokumentuje to naprostou vzdálenost a odlehlost od lidského dění na pobřeží – a taky nezáměrně o tuto otázku, která se zdála být vyřešena. V l. 1949/50 v jezeře bylo asi 21 km³

vody. Jezero začalo být více sledováno, a tak byla zaznamenána série menších zaplavení jezera v l. 1953, 1955, 1956, 1957, 1958, 1959, 1963, 1967, 1971 (viz obr. Hd_50).

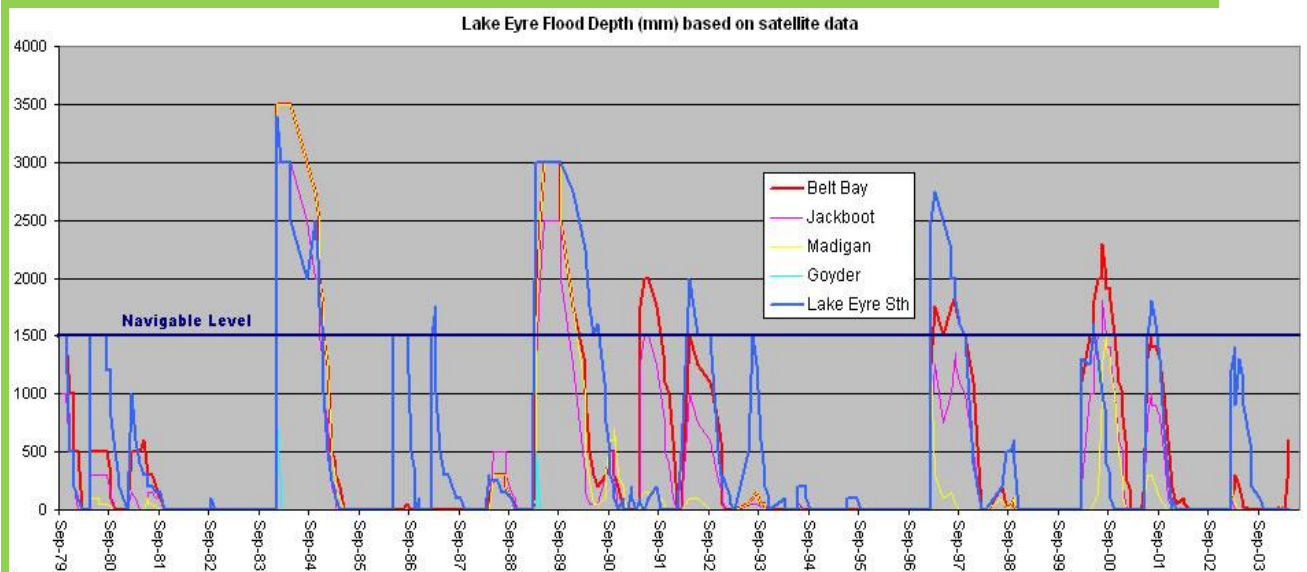


Obr. Hd_50. Přítoky vody do Eyreova jezera v letech 1885 – 2004 v km³. Pro léta před r. 1949 jsou přítoky výhradně modelovány na základě srážko-odtokových vztahů, neboť srážky se v té době v povodí již měřily. Žlutá čárkovaná křivka má znamenat klouzavý 5 letý průměr, ale budí pochybnosti. Graf: Kotwicki (2005).

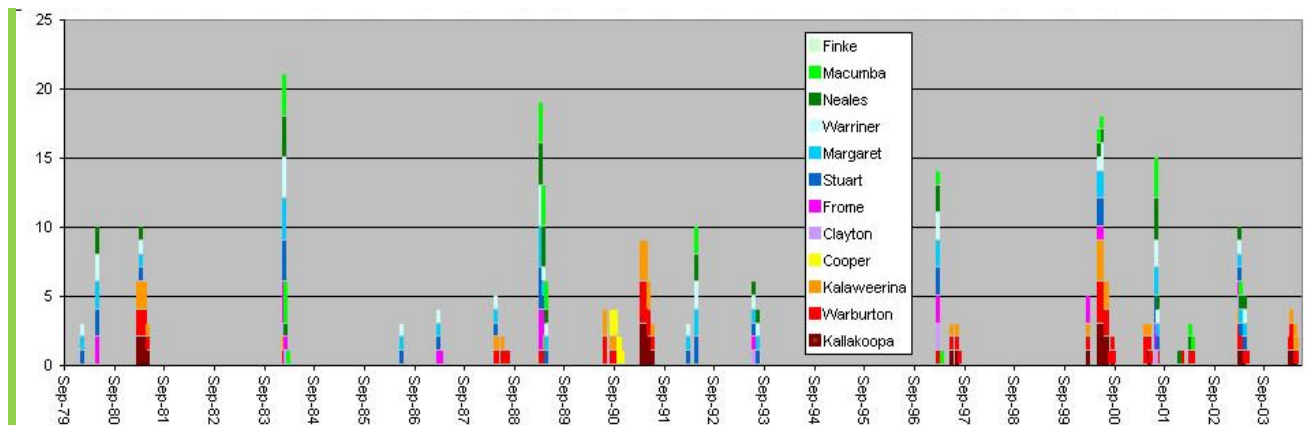
Dosud největší naplnění jezera bylo zaznamenáno v r. 1974. Plnit se začalo v r. 1973, stav vody kulminoval v r. 1974 a do konce r. 1977 jezero vysychalo. Maximální výška hladiny v severní části jezera byla dosažena v červnu 1974 (9,09 m pod hladinou moře), v říjnu 1974 po spojení s částečně oddělenou jižní jezerní pánví se hladina ustálila na 9,5 m p.m. Maximální množství vody sumárně v obou částech pánve bylo vypočteno na 32,5 km³. Další plnění jezera bylo neočekávané – proběhlo v r. 1984 a naplnily ho na rozdíl ode všech předchozích plnění přívaly vod od západu. Tehdy během pouhých 3 dní do jezera nateklo 10 km³ vody, z čehož vyplývá přítok asi 30 000 m³/s. Že to nemusí být naprostá výjimka, se ukázalo v r. 1989, kdy se situace zopakovala. Tehdy se také samostatně naplnila jižní pánev jezera a přetekla do severní. Od r. 1878, kdy začalo být více sledováno, se v tom roce též poprvé naplnilo 2. největší „jezero“ Austrálie – Lake Torrens jižně odtud. Že by se mohlo naplnit i toto jezero se vůbec nečekalo, protože jeho povodí je velmi malé. Tehdejší vlhká perioda vrcholila v r. 1990, kdy do Eyreova jezera dotekly i všechny velké řeky od severovýchodu včetně Cooper Creek, který dotéká cca 1x za 20 let. Hladina jezera se obnovovala v různé míře i několik let po té. Pak následovala řada let spíše suchých, ale v letech 2009, 2010 i 2011 se jezero opět do značné míry naplňovalo. Poslední vývoj na jezeře viz box Hd_3 a box Hd_4.



Obr. Hd_51. Vtékání povodňové vody na zasolené dno Eyreova jezera. Foto: Panoramio



Obr. Hd_52. Graf hloubky Eyreova jezera v jeho různých částech v letech 1979 – 2004. První čtyři lokality v legendě se týkají hlavního – severního jezera Eyre. Hloubka je udávána v milimetrech. Zdroj: V. Kotwicki.



Obr. Hd_53. Kalkulovaný podíl jednotlivých přítoků na objemu vody vtékající do jezera Eyre v km³. Zdroj: V. Kotwicki.

Video o ekologickém významu povodní v povodí Eyreova jezera je zde:

http://www.youtube.com/watch?v=Wem8kTUUroU&feature=player_embedded

Letadlem nad Eyreovým jezerem (technicky kvalitní záznam, leč reklamní):

<http://www.youtube.com/watch?v=zT8AC7igHTI&feature=related>